

بحث ما درباره تهمت بود به عنوان یکی از مصادیق مهم بدزبانی. در جلسه گذشته اشاره کردیم که اساساً حقیقت بهتان و تهمت چیست و آن آیات را هم ذکر کردیم و نکاتی که در آن آیات وجود داشت، بیان شد.

بزرگی گناه تهمت

در مورد عظمت و بزرگی این گناه تعبیرات تکان دهنده‌ای از ناحیه ائمه معصومین (ع) وارد شده است. این خیلی مهم است که بالاخره بدانیم گناه ما در چه حدی است؛ عصیان خداوند فی نفسه قبیح است؛ قبیح نافرمانی خداوند به هیچ وجه قابل انکار نیست؛ لکن در میان قبائح و نافرمانی‌ها، زشتی و بزرگی و بدی برخی از آنها بیشتر از بقیه است. یکی از آن مواردی که بسیار بزرگ شمرده شده، بهتان و تهمت است.

امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید: «الْبُهْتَانُ عَلَى الْبَرِيِّ أَعْظَمُ مِنَ السَّمَاءِ»، 'بهتان به شخصی که بری است و گناهی ندارد و کاری مرتکب نشده، از آسمان‌ها هم بزرگتر و عظیم‌تر است. اینکه می‌فرماید از آسمان‌ها هم بزرگتر است، این یعنی چه؟ مرحوم نراقی در اینجا فرموده یعنی اینقدر بزرگ است که تمام ملائکه خداوند و اهل آسمان، کسی را که به دیگری تهمت بزند لعن می‌کنند. آسمان به نظر بی‌پایان می‌آید، تا چشم کار می‌کند آسمان می‌بینیم؛ معمولاً وقتی می‌خواهند چیزی را به عظمت و بزرگی مثال بزنند، به آسمان و کوه و دریا مثال می‌زنند. امیرالمؤمنین (ع) می‌فرماید این از آسمان بزرگتر است.

امام صادق (ع) در تعبیری نظیر همین می‌فرماید: «الْبُهْتَانُ عَلَى الْبَرِيِّ أَثْقَلُ مِنَ الْجِبَالِ الرَّأْسِيَّاتِ»، تهمت زدن به شخصی که مبری و بی‌گناه است، کوه‌های عظیم و بزرگ هم سنگین‌تر است. هم تعبیر به آسمان شده و هم تعبیر به کوه شده است.

گاهی این تشبیه‌ها و تنظیرها که در روایات ذکر می‌شود، برای آن است که مردم بی‌بیرند به اهمیت آن، به شدت قبیح آن، عادی انگاری نشود؛ متأسفانه در بین مسلمانان برخی از گناهان به شدت عادی انگاری شده است؛ یعنی قبیح آن ریخته است. غیبت، تهمت، ناسزا و فحش از آن چیزهایی است که واقعاً قبیح آن ریخته است. تهمت از چیزهایی است که به وفور بین ما رواج دارد و قبیح آن نزد ما ریخته، در حالی که نزد ائمه (ع) اینقدر بزرگ است.

برای اینکه بیشتر قبیح این مسأله روشن شود، اشاره می‌کنم به بیانی از پیامبر گرامی اسلام (ص)؛ حضرت یک وقت در حضور اصحابشان فرمود: آیا به شما خبر ندهم که بدترین مردم کیست؟ گفتند بله یا رسول الله. حضرت فرمود: بدترین مردم کسی است که خیر خودش را از دیگران منع کند و هر چه داشته باشد را فقط برای خودش بخواد. کم و زیادش مهم نیست؛ کسی ممکن است چیز کمی داشته باشد ولی همان چیز کم را در حدی که بتواند به دیگران هم بدهد؛ بدترین مردم کسی است که بتواند یک خیری به دیگران برساند و خیر خودش را از دیگران منع کند. یعنی هر چه هست برای خودش بخواد و نخواهد به دیگری خیری برسد. اصحاب گمان کردند که بدتر از این کسی وجود ندارد. باز حضرت فرمود می‌خواهید به شما بگویم که بدتر از او کیست؟ حضرت یک گروهی را ذکر کردند. اصحاب گمان کردند که تمام شد و بدتر از این کسی نیست. حضرت فرمود: می‌خواهید بدترین از این را برای شما ذکر کنم که چه کسانی هستند؟ اصحاب گفتند مگر بدتر از این هم کسی وجود دارد؟ حضرت فرمود: بدتر از این، کسانی هستند که بدزبان، فحاش، اهل بهتان و تهمت و آبروریزی دیگران هستند. یعنی آخرین حد بدی و قبیح و کار قبیح، این است که کسی آبروی دیگری را بریزد.

این همه خداوند متعال روی عرض مؤمن در کنار مال و جان مؤمن تأکید کرده، آن وقت کسی آبروی کسی را بریزد. ما به راحتی این کارها را می‌کنیم در حالی که از دید رسول خدا(ص) بدترین مردم اینها هستند. کسی که تهمت بزند به دیگری، فحاشی کند، بدترین مردم است؛ این بدتر از کسی است که خیرش را از دیگری منع می‌کند. اینها همه برای این است که شدت قبیح این عمل معلوم شود و خدای نکرده با این مسأله خیلی ساده برخورد نکنیم. این فرمایش امیرالمؤمنین(ع) است که می‌فرماید: هیچ بی‌حیایی و وقاحتی مثل تهمت زدن نیست. آدم‌های تهمت‌زن و آدم‌هایی که آبروی دیگران را می‌برند، آدم‌های بی‌حیایی هستند، آدم‌های وقیحی هستند؛ آدم اهل حیا و شرم هیچ‌گاه دست به این کارها نمی‌زند. آدمی که اهل حیا باشد، آدمی که وقیح نباشد، هیچ‌گاه راضی نمی‌شود به اینکه به دیگری تهمت بزند و آنچه را که در او نیست به او نسبت دهد. آدم‌هایی که این کارها را می‌کنند معمولاً آدم‌های بی‌حیایی هستند. در بیان آثار تهمت زدن به دیگران خواهیم گفت که چه سرانجامی پیدا می‌کنند. واقعاً عجیب است که گناهان و اعمال زشت و قبیح انسان، علاوه بر اینکه در آخرت برای انسان گران تمام می‌شود، خیلی از آنها در همین دنیا گریبان و دامن انسان را می‌گیرد.

این راجع به عظمت این گناه و قبحی که دارد. وقتی قرآن کریم می‌خواهد این گناه را توصیف کند، گاهی از آن تعبیر به ظلم می‌کند. در آیه ۳۸ و ۳۹ سوره یونس ... آنجا تهمت زدن و نسبت ناروا دادن، به خصوص به پیامبر(ص) را باعث این می‌داند که شخص در زمره ظالمان و ستمگران قرار گیرد. یعنی کسی که تهمت می‌زند ظالم است؛ ما فکر می‌کنیم که ظلم به این است که نسبت به مال کسی تعدی کنیم یا مثلاً جان کسی را مورد تهدید قرار دهیم. در حالی که عرض و آبروی شخص هم که تهدید شود، این هم ظلم است. ظلم در رأس همه گناهان است؛ ظلم گناهی است که تقریباً همه ائمه(ع) به فرزندان خود سفارش می‌کردند که از آن بپرهیزند مخصوصاً در مورد کسی که هیچ یاری‌گری برای او نیست. امام باقر(ع) این جمله را از قول پدرش فرمود و امام سجاد(ع) هم از قول امام حسین(ع): «إیاک و ظلم من لا ناصر له»، بپرهیزید از ظلم، مخصوصاً به کسی که هیچ پناهی ندارد.

یا اینکه مثلاً در برخی آیات ذکر شده که کسانی که به دیگران نسبت ناروا می‌دهند، خداوند آنها را لعن و نفرین می‌کند؛ آیا این تعبیر در آیات و روایات کافی نیست برای تبیین شدت قبیح تهمت و بهتان؟ این مختصری درباره عظمت این گناه و شدت قبیح این گناه.

این گناه یک آثاری دارد؛ آثار دنیوی و اخروی، مادی و معنوی. در این دنیا یک سری آثار دارد، در آخرت یک سری آثار دارد و مجازات‌های شدید و غلیظ. آثار دنیوی آن هم بعضاً معنوی است و گاهی مادی؛ این چیز کمی نیست. گاهی دامن جامعه و اجتماع را می‌گیرد؛ یعنی به یک نفر محصور نمی‌شود. این آثار را در جلسه آینده بیان خواهیم کرد. البته باید بیشتر وقت بگذاریم؛ ما هنوز در حق اول هستیم؛ از پنجاه حقی که ذکر شده است. ان شاء الله خدا توفیق بدهد که در همین حدی که آشنا می‌شویم بتوانیم عامل باشیم.

«والحمد لله رب العالمین»